

Şehrin Nafızası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CILT: 7 • SAYI: 23

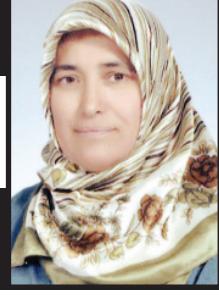
HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

22 EKİM 2025 ÇARŞAMBA

A black and white portrait of Orhan Seyfî, a man with glasses and a mustache, wearing a suit and tie. The portrait is the central focus of the cover.

ORHAN SEYFİ VE ŞİİRLERİ

ORHAN SEYFİ VE ŞİİRLERİ

ANUŞ
GÖKCE

Sevgili okurlar, bu sayıda sizlere Beş Hececilerden” Orhan Seyfi Orhon’u şiirlerinden hareketle tanıtmaya çalışacağım. Orhan Seyfi Orhon’un tüm şiirleri bir kitapta “Şiirler” adıyla toplanmış ve 1970 yılında MEB tarafından “1000 Temel Eser” arasında Nihat Sami Banarlı’nın güzel bir tanıtım yazısıyla yayınlanmıştır. Banarlı Hoca, şairin hayatını, yazım tekniğini, şiirlerin şekil ve temasını, musiki ve ahengini tetkik etmiştir. Şiirler daha önce dergi ve gazetelerde tefrika edilmiş, sonra “Gönülden Sesler”, “İşte Sevdiğim Dünya”, “Fırtına ve Kar”, “Münacatlar”, “Memleket Şiirleri”, “Kervan”, “Hatıralar” gibi isimler altında toplanarak yeniden yayınlanmıştır.

ŞİİRLER

Yazarı: Orhan Seyfi Orhon

Yayınevi: MEB Basımevi 1000 Temel Eser

Yayınlanma tarihi: 1970

Türü: Şiir.

Fiziksel özellikleri: Karton kapaklı, küçük boy kitap. 22+ 240+1 sayfa.

İlk dördlük:

“Çok eski zamanda
Oğuz Han Hükümdarmış
İşitmişim Turan’da
Bir Peri Kızı varmış”

Son dördlük:

Ne varsa gençliği, mehtabı, aşkı, rüyası...
Ne varsa hepsi masal!
Evet şu boş dünya
Fakat ne hoş dünya!

Dil ve üslup Özellikleri: Kitap arı duru bir Türkçe ile yazılmıştır. Çoğu şiirleri hece vezniyle yazılmıştır. Şekilde serbest gibi görünse de her bir dize bir sonraki dize ile kafiyelidir. Hece sayıları bazı dizeler-

de azalmakta, bazen bir kelime ya da bir heceye düşmektedir. Bu durum şiirde mükemmel bir ahenk ve musiki yaratmaktadır.

Kitabın muhtevası:

Kitapta bütün şiirleri toplanmıştır. Bu şiirlerde doğayı, komşuları, hayvanları, doğa olaylarını, kar, su, fırtına, rüzgâr, sıcağı bulabiliriz.

Şiirlerinde aşk, sevgi, ölüm, hasret, münacat, hatıra vs. konularını işler. Şiirlerinde serbest vezin gibi görünse de aruzun bazı kalıplarını bölerek; değişik bir tarzda yazmıştır. Şair orijinal şiirler yazmak ve emsallerini ve kendini aşmak istemiştir.

Şiir kitapları:

Şiirlerinin çoğunu hece vezniyle yazmıştır. İlk şiir kitabı “Gönülden Sesler” dir. Şair ilk şiirlerini aruzla yazmıştır. Daha sonra Ziya Gökalp’le tanışır. Yaşayan duru Türkçe ile hece vezninde şiirler yazmıştır. Şair, şiirlerinde aruzdan hece veznine geçişini ve Ziya Gökalp’ten etkilendiğini şöyle ifade eder: “Bir Hitit heykeli gibi görünen bu adamın içinden ışıklar geliyordu. En güzel ve en şerefli işin, yaşayan temiz Türkçeyle hece vezniyle yeni şiirler yazmak olduğunu söyledi. Tıpkı dil gibi vezin de milletin malı idi. Aruz veznini ustaca kullanmak hüner değildi. Asıl hüner hece veznini bu günkü zevkimize göre işlemektir.

Şair “Gönülden Sesler” için şöyle demektedir: “Dilde milliyetçilik Türkçülüğün en değerlisi, en verimli ve en feyizlisi-

İÇİNDEKİLER

• ORHAN SEYFİ VE ŞİİRLERİ
ANUŞ GÖKCE

• İÇ DİLİMİZ VE İÇ SESİ
PROF. DR. FİRDEVS GÜNEŞ

• MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU’NUN
GÖZÜYLE NEYZEN TEVFIK
MUSTAFA ÖZCAN

di. Bu sözler içinde heyecanını taşıdığım Türkçülük duygularına dokundu. Ona inandım. Yeniden şairlik hevesine kapılmışım gibi, karşımda hiçbir örneği olmayan bir yol üzerinde emeklemeye başladım. İşte Gönülden Sesler” budur. “(s.3 vd.)

“Peri Kızı ve Çoban Hikâyesi”, kitabın ilk şiiridir. Hem masalımsı bir anlatım hem de tarihe ait bir dokunuş vardır. Oğuz Han’ın devreye girerek kıza nasihat etmesi tarihi bir hadisedir.

“... Sevimli kız, güzel kız!
Tek yaratmaz Tanrımız
Kimseyi tabiatta
Var bir eşin elbette
Sen de birine eşsin!

Kız, böyle tek yaşamak
Yaraşır mı -hele bak-
Senin gibi güzele?
Gel karış artık “El” e;
Neslimiz güzelleşsin!” (s.7vd.)

Şiirlerinde Temalar

“Annemle Hasbihal” de şair annesine olan duygularını dile getiriyor.

Kim annesini sevmez ki. İnsanın her yaşta annesine ihtiyacı var. Çünkü karşılıksız seven tek varlık annedir, babadır.

“... Bugün senin şefkatine, muhabbetine Zanneder misin ki yok ihtiyacım?
Belki eskisinden daha muhtacım!

...
Aşk bir masalmış, yalanmış meğer,
Seven bir kalp için sığınacak yer
Yalnız o kucakmış, o dizmiş.
İnsanlar ne kadar merhametsizmiş!” (s. 53 vd.)

Hayvan sevgisi

Şair, hayvanları çok sever. “Kanarya” şiirinde onların da bir kalbi olduğunu, bizim bilemediğimiz dertleri olduğu için öttüğünü, kederlendiğini ifade eder. Kanaryanın aşk acısı çektiğini düşünür.

“... Belki uzun bir hicranla
Hıçkırıyor, bağırıyor;
Bizden ayrı bir lisanla
Sevdiğini çağırıyor...” (s.59 vd.)

Tabiat sevgisi

Tabiat, şaire ilham kaynağıdır. Yollar, ağaçlar, çiçekler, Boğaziçi’nin eşsiz manzarası şairi büyüler.

“Yolculuk” şiiri şairin hece vezniyle yaz-

dığı gazellerden biridir. Şiirde aşk teması işlenir

“Veda ettim gençliğimin gamsız geçen rüyasına,
Çıktım aşkın nihayeti bulunmayan sahrasına.

Bilmiyordum yol neresi? Varacağım yer neresi?

Dayanarak gidiyordum ilhamımın asasına.

Bu sahranın kanat germiş her yerine ıssızlıklar,
Ufuklardan sade iki yıldız doğmuş semasına.” (s. 69 vd.)

Tabiat şiirinde insanlar ve anılar, cadde-ler, sokaklar, şehirler, Boğaziçi, Çengelköy, komşular, esnaflar, dedeler, nineler anlatılıyor

Şair, “**Hatıralar Bölümü**” “**Kış Gecelerinde**” adlı şiirde kışın zor yaşam şartlarını, çocukların oynadığı oyunları, birbirlerine yaptıkları şakaları, ev gezmelerini ve yapılan ikramları anlatır. “**Çengelköy**”, “**Telgraf Sokağı**”, “**Evimiz**” adlı şiirlerinde çocukluğu, gençlik yılları, sokaklarında yaşayan insanları, esnaf dükkanlarını, oturduğu evi, evin çalışanlarını, annesini, babasını, ninesini, dadısını vs. yaşadığı Çengelköy’ü ve 50 yıl sonrası Çengelköy’de meydana gelen değişiklikleri hikâye eder. Dedesinin anlattığı masalları, disiplinini, her gün spor yaptığını unutamadığını dile getiriyor.

“Boğazın her yeri bir parça değişmiş şimdi,

Yine Çengelköy’ü lâkin öyle!
Bahçeler, bağlar, ağaçlar, evler...

Yine sessiz, yine sakin öyle,
Elli yıl köyden uzak kalmışken

Tanıdım: İşte benim doğduğum ev!
İşte eski mahallem, sokağım!

Geçiyor aynı sokaktan hâlâ
Kendi halinde vakur insanlar...

İşte fasılasız dört mevsim
Köye lezzet dağıtan bostanlar...” (Çengelköy, s.103 vd.)

Ağıt

“**Ağıtlar**” bölümünde “**Vasiyet**”, “**Şairin Ölümü**”, “**Ecel**”, “**Var Olmak**”, “**Yok Olmak Meselesi**”, “**Üç Buut**” şiirleri yer alır. Şair, “**Vasiyet**” şiirinde iki yüzlü in-

sanlardan yakınıyor. "Şairin Ölümü" n de ise İnsanların hayattayken yakınında bulunanların cenazesinde onu yalnız bıraktıklarını, dostlarının onu hiç hatırlamadıklarından bahseder. "Var Olmak, Yok Olmak Meselesi" nde her şeye rağmen hayatın güzel olduğunu, insanın bu dünyaya geçici bir süreliğine geldiğini, sonuçta ölüm olduğunu hatırlatır. (s.119 vd.)

Ölüm, vatan sevgisi, kahramanlık, vefakarlık

"Memleket Şiirleri" bölümünde "Anadolu Toprağı" nda vatan sevgisini, özgürlüğün anlamını, gurbette yaşamının zorluğunu ve duyulan hasreti dile getirir. (s.132 vd.) "Eğri Kılıç" ve "Rumeli Hisarları" şiirleri geçmişin hatıralarını canlı tutmak; "En Güzel Ölüm" şiirinde şehitlerimiz saygı ve ihtiram, en güzel ölümün rahat yatakta değil, vatan, millet ve din uğrunda savaşarak ölmek olduğunu ifade ediyor. (s.136)

"Atatürk'ün Ölümü" şiirini hece vezniyle beyitler halinde yazmıştır. Atatürk'ün vefatıyla duyduğu üzüntüyü dile getirir. Beyitler birbiriyle kafiyeli. Atatürk'ü harbin aslan yelesi ve sulhun ise ufuklarda yanan bir meşalesi olarak görüyor. Tabutunun ardından genç ihtiyar, kadın erkek, çoluk çocuk herkesin gözyaşı döktüğünü belirtiyor. (s.139)

"İstanbul'un Fethi" nde ise Fethin nasıl gerçekleştiğini, yapılan hazırlıkları, savaşın başlamasını ve savaş esnasındaki hengâmeyi ve korkuları ve zaferi ve süruru, coşkuyu anlatır. (s.140 vd.)

"Kitabın Kervan" bölümünde insan hayatının sürekliliği, geçirdiği evreler ve en sonunda ölüm kervanına katıldığını ifade eden şiirler vardır. Şair bu kitabında şiir konusunda çok iddialıdır. O, ölçüsüz, kafiyesiz ve şekilsiz bir şiir yazılamayacağını ifade eder. "Vezin, kafiye ve şekil şiirin uzviyetindedir. Ona aykırı olamaz. Vezinsiz, şekilsiz, kafiyesiz şiir, ayağı ile resim yapan kolsuz ressam gibi normal bir sanat olmadan çıkar. Şiirde vezin, kafiye ve şekilden bıkış, yenilerin eski üstatlarının söylediklerini tekrarlamaktan ileri gelmektedir. Şairin kusurunu edebiyatın tamamına yükleyemeyiz. Şair eskilerin yerine yeni şeyler söylemek ve kafiye ve vezne uygun olarak yeni şekiller geliştir-

melidir." diyen Orhan Seyfi eski şairleri taklit edip, yeni bir üslup ve tarz geliştirmeyen şairleri yermektedir. (s.147 vd.)

"Ölüm ve İhtiyarlık" ta insanın ölmeden önce öldüğünü, ihtiyarlamakla birlikte gözlerinin çökerek bir tabuta gömüldüğünü, gücünün tükendiğini, dişlerin dökülerek suskunlaştığını ifade ediyor. (s.151) "İncir Ağacı" nda incirlerin ham meyvelerini insanın çocukluk çağına, sararıp morarmasını olgunluk çağına, yaprakların koparıp meyvelerin ezilmesini de ihtiyarlık ve ölüme benzetmiş olabilir.

"Üç Dünya" şiirinde insan hayatının üç evresini, genç iken aşık, biraz orta yaşa doğru ilerledikçe sermaye biriktirmek için çok çalıştığını, sonra da ihtiyarlayınca, güçten düşünce her şeyin boş olduğunu, günlerini pişmanlıkla geçirdiğini ifade eder. Şekil ve kafiye olarak da klasik değil yeni bir üsluptur. (s.156) Bu bölümün diğer şiirleri; "Grafik", "Güzeller ve Biz", "Talih Kuşum", "Dost", "Son Perde", "Gence Hiciv", "Ben Ölüsem", "Düşmeye Gör", "Kardeşlik", "İki Şey". "Düşme" de düşenin dostu olmayacağı, dost ile düşmanın bir olduğunu; "Kardeşlik" te kardeşlerin evvelden beri birbirlerine hasım olduğunu, "İki Şey" de kirpiden post, insandan dost olamayacağını söyler. İnsanların dostluğundan ümitsizdir. (s.163 vd.)

"Münacetlar" bölümünde ise üç münacet, bir tevhit, iki dua vardır.

"Münacet I" de ve "Neredesin?" dünyada çekilen azapların işkencelerin bitmesi, Allah'tan bir yol gösterme ve yardım istemesi, adaletin sağlanması için yalvarış vardır. "Dua I" ve "Dua II" karanlık yolların ışması, insanların birbirine sevgi ile bağlanması için Tanrı'dan istekte bulunmaktadır. "Birlik" ve "İman" ise tevhitir. Allah'ın birliğini, her şeye gücü yettiğini tasdik ederek her şeyi ondan istemektir.

Birlik

"İkilik yok birlik var
Yalnız bunda dirlik var
Yalnız bundadır felah
La ilahe illallah..." (s. 178 vd.)

İman

"Doğruluk sendedir, fazilet sende;
Aranan en büyük hakikat sende
Sensiz ne ilim olur ne ahlak olur! ..." di-

yen şair, Allah'ın sıfatlarını överek tasdik etmekte, hayır ve şerrin ondan geldiğine ve ahiret gününe inancını tazelemektedir. **"Fırtına ve Kar"** bölümü aynı ismi taşıyan tek bir şiirden ibarettir. Tabiat olaylarını en güzel ifade eden şiirlerinden birisidir. Şair bu şiirinde hece vezniyle aruzu birleştirmiştir. Kar ve fırtınaya insanı özellikler vasfederek kişileştirme sanatını doğru noktaya ulaştırmıştır. Terci-i bent şeklinde yazılmıştır. Fakat mısralar bazı yerlerde bir veya iki kelimeye inmiştir.

Fırtına çok öfkeli bir insana, **kar** da elinde neyi kapıya gelen bir dervişe benzetilmiştir.

"Fırtına:

Kudurmuşsan denizlerden intikam al
Ufuklardan zalâm al!
Ağaçlar yık, bulutları çak çak et!
Bütün dünyayı istersen helak et,
Fakat yalnız
Benim sessiz ve ıssız
Şu hücremden çekil, hülyamı bozma
Benim rüyamı bozma!

....

Ey div!

Kudurmuşsan denizden intikam al!
Ufuklardan zalâm al!

...

Kar:

...Görünce kalbimi oynattı bir küçük leri-
ziş,
Garip çehreli, asar-dide bir derviş.
Elinde buzdan bir asa, koltuğunda bir ney
var;
Omuzlarında uzun, bembeyaz uzun saç-
lar...

..." şiirde de görüldüğü gibi fırtına bir
deve, kar da zayıf, uzun beyaz saçları ve
koltuğunda ney olan miskin bir dervişe
benzetmiştir. Şiirin bölümleri aynı cüm-
lelerle birbirine bağlanmaktadır.

"İşte Sevdiğim Dünya" "Su", "Uçak Filo-
su", "Kırlangıç", "Leylek", "Gelincikler",
"Horoz", "Kirpi", "Balıkla Kedi", "Siv-
risinek", "Benimle Kaplumbağa", "Ge-
yik Anne", "Köpeğin Dili", "Tavuklar ve
İnsanlar", "Arılar", "Yağmur", "İrmak",
"Başak", "Sen ve Ben"... şiirleriyle Orhan
Seyfi Orhun, insanla hayvanların, insan-
la tabiatın iç içe olduğu, ihtirassız, hoş
görülü olduğu barışık bir dünyadan hoş-
lanmaktadır. **"Uçak Filosu"** nda, ateş bö-

ceklerini uçak filosuna benzetmiştir. Hep
şikâyet ettiğimiz sivri **"Sinek"** in vızıltısı-
nı bile güzel bir musiki, sineği de bestekâr
olarak kabul etmiştir. **"Kaplumbağa"**
yı dünyanın yükünü sırtında taşıyan bir
adama, **"Tavuklar"**ın bir yudum su içince
Allah'a şükrettiklerini, doymak bilmeyen
aç gözlü insanların nimete nankörlük et-
memelerini, tavuklardan ibret almalarını
önermektedir.

Orhan Seyfi Orhon Kimdir?

Orhan Seyfi Orhon, XX. Yüzyıl Türk şiirine temiz, duru bir Türkçeyi en güzel kullanan, şiirin sesini ve ahengini veren bir şairdir. Milli edebiyatın öncülerinden olan şair, Ziya Gökalp'in teşvikiyle aruzu bırakıp hece vezniyle yazmaya başlamıştır. Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç tarafından başlatılan hece vezniyle şiirler yazmayı kabul eden Orhan Seyfi, yeni vezne yeni şekiller de katarak orijinal bir tarz geliştirmiştir. Aruzu Türkçeye uygulamada üstün bir başarı göstermiş, aruzun bazı kalıplarını hece vezninin içine katarak şiirde ses ve hareketliliği sağlamıştır. Şair, "Şekilsiz, kafiyesiz ve vezinsiz şiir yazılmaz." demektedir.

Hayatı

1890'da İstanbul Çengelköy'de doğan Orhan Seyfi, Miralay Emin Beyin oğludur. Annesi Nimet Hanım'dır.

Havuzbaşı'nda ilk mektebe başlayan Orhan Seyfi, 1902'de burayı, 1905'te Beylerbeyi Rüştüyesini bitirmiştir. 1909'da Mercan İdadisinden, 1914'te Hukuk Mektebinden mezun olmuştur. Aynı Tarihlerde Meclisi Mebusanın II. Katipliğinde çalışmaya başlamış, Meclis kapanınca ya kadar bu görevde kalmıştır.

Şiire çocukluk yaşlarında başlayan şair bir taraftan gazetelere röportaj, şiir ve makale hazırlarken diğer taraftan okullarda öğretmenlik yapmıştır.

1920'de Celal Sahir Erozan'ın başlattığı Beş Hececiler (Faruk Nafiz, Enis Behiç, Yusuf Ziya Ortaç) in grubuna katılmış ve milli edebiyata yönelik şiirler yazmıştır. İlk şiirleri aruzla, daha sonra hece vezniyle, bazen aruz ve hece karışık yazmıştır. 1910'da on beş günde bir çıkan **"Hiyanet"** dergisini çıkararak şiirlerini burada yayınlamıştır. Ziya Gökalp'le tanıştıktan

sonra hece vezniyle yazdığı şiirleri Türk Yurdu, Yeni Mecmua, Yarın gibi dergilerde yayınlamıştır.

Yusuf Ziya ile 1922'de mizah dergisi **Ak-baba**'yı çıkardı. 1924-1927 yılları arasında **"Papağan"**, **"Yeni Kalem"** mizah dergilerini, 1924-1926 yılları arasında **"Resimli Dünya"** adında çocuk dergisini çıkardı.

TBMM'de 8. Dönem Zonguldak ve 13. Dönem İstanbul Vekilliği görevinde bulundu. Birçok dergi çıkartan ve Ulus, Cumhuriyet, Son Havadis gibi gazetelerde şiirleri ve makaleleri yayınlanan Orhan Seyfi Orhon, 22 Ağustos 1972'de vefat etti. Zincirlikuyu Mezarlığına defnedildi.

Eserleri:

Şiirleri: Fırtına İle Kar (1919), Peri Kızıyla Çoban Hikayesi (1919), Gönülden Sesler (1922), Kervan (1935, 1964), O Beyaz Bir Kuştu (1941), İstanbul'un Fethi (1953), İşte Sevdiğim Dünya (1962), Tüm Şiirler (1970)

Antoloji: Hayat Bilgisi Şiirleri (I-III 1929, 1930),

Hikâye ve Roman: Kerem İle Aslı (1938), Çocuk Adam (1943)

Sonuç

Millî edebiyatımızın gelişmesinde şiirleriyle, hikâye ve romancılığıyla büyük

hizmetler eden Orhan Seyfi Orhon'u her Türk gencinin yakından tanıyıp, şiirlerini, nüktelerini, Türk dilinin gelişmesine verdiği katkıları okuması gerekmektedir. Bugün **"Türkçe ile ilim yapılmaz"**, **"Türkçe ilim dili değildir."** diyenlere en güzel örnek Türkçe ile yazılmış romanlar, hikâyeler, oyunlar ve şiirlerdir. Yine Atatürk'ün yazdığı "Geometri" kitabı, Türkçenin ne kadar harika bir ilim dili olduğunu göstermektedir. Masallarımız, destanlarımız, şiirlerimiz, atasözleri ve bilmecelerimiz, efsanelerimiz, mitlerimiz, folklorumuz Türkleri millet yapan ve ayakta tutan temel değerlerimizdir. Bunları da ancak halkın anlayacağı sade bir Türkçe ile yazılmış eserlerde bulabiliriz.

Orhan Seyfi sadece bir şair değildir. Onun yazarlık ve dergicilik yönü de çok güçlüdür. Çocuklar için çıkardığı dergiler, yetişkinler için çıkardığı dergilerde millî konuları işlemiş, önce aruz sonra da hece vezniyle şiirler yazmış, gençleri dergiciliğe özendirmiştir.

22 Ağustos 1972'de Hakk'ın rahmetine kavuşan Orhan Seyfi Orhon'u şükran ve saygı ile yad ediyor ve mekanının cennet olmasını diliyorum. Ahirete intikal etmiş olan tüm şair ve ediplerimize Allah'tan rahmet, hayatta olanlara da sağlıklı bir yaşam temenni ediyorum.

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

یرک اوستنده ده آلتنده ده دردسز باش اولاجاغینی صانم
آتالریمز «دردسز باش مزارده تاش» دیورلرسه ده اینانم

DERTSİZ BAŞ

Yerin üstünde de, altında da dertsiz baş olacağını sanmam,
Atalarımız "Dertsiz baş, mezarda taş" diyorlarsa da inanmam.

22 Ekim 2025

(Ahmet Sevgi)

İÇ DİLİMİZ VE İÇ SESİ

Günlük yaşamda insanlar dış ve iç olmak üzere iki dil kullanmaktadır. Dış dil sesli, gürültülü ve herkesin duyduğu bir dildir. İç dil ise sessiz, gizemli, kişiye özel ve sadece kişinin duyduğu dildir. Çoğu kişi okuduğu kelimelerin sesini zihninde duymakta ya da kendi kendine içinden sessizce konuşmaktadır. İç dil, iç sesi ya da iç konuşma denilen bu olgu, genellikle sessiz okuma, yazma, dinleme, görsel okuma ve anlama sürecinde ortaya çıkmaktadır. Zihindeki bütün işlemlere eşlik etmekte, bireyin düşünme, karar verme, sorgulama, fark etme, hatırlama, problem çözme, öz düzenleme, geleceği planlama gibi süreçlerine yön vermektedir. Hatta bireyin korku, endişe, kaygı, üzüntü gibi duygularını düzenlemeye yardım etmektedir. Böylece dil, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilere katkı sağlamaktadır.

Peki, iç sesi, iç konuşma ya da iç dil nedir? İnsanları bazen derin düşüncelere sevk eden, bazen susturulmaya çalışılan o küçük ses nasıl ortaya çıkmaktadır? İç dünyamızda etkili olan, sağlık için ihmal edilmemesi gereken bu küçük ses ne işe yaramaktadır? Bu olgu herkeste var mıdır? Ne zaman veya hangi durumlarda ortaya çıkmaktadır? Tam olarak nasıl ve ne için kullanılmaktadır? Herkese katkı sağlamakta mıdır? İç konuşma veya kendi kendine konuşma nasıl yapılmaktadır? Bu küçük ses normal işleyiştten çıkıp takıntılı hale geldiğinde nasıl önlenmektedir?

Bilimsel kaynaklarda iç sesini açıklamak veya tanımlamak için farklı kelime ve kavramlar kullanılmaktadır. Örneğin iç dili, iç sesi, zihin dili, iç konuşma, sessiz konuşma, iç monolog, iç diyalog, hayali konuşma, özel konuşma, özel ses, sözel düşünce, ses altı konuşma gibi. Araştırmalar bu olgunun her bireyde olduğunu göstermektedir. Bu ses bazen bilinçli bir seçim yapmaya, bazen belirli olaylar hakkında düşünmeye, bazen de bireyin kendisiyle kavga etmesine eşlik etmektedir. Akıllı ve mantıklı hareket etmek isteyen kişinin zihinsel özelliği olarak değerlendirilmektedir. Ancak insanların bunu ne

**PROF. DR.
FİRDEVS
GÜNEŞ**

kadar etkili ve verimli kullandıkları bilinmemektedir. Çoğu kişi kendi kendisiyle konuşmasının farkında bile değildir.

Lucile Rapin'e (2011) göre iç sesi, herkeste ortak olan ve üzerinde tam kontrol sahibi olmadığımız zihinsel bir olgudur. Hepimiz kafamızın içinde kendi kendimizle konuşuruz. Kendi sesimizi, hatta bazen tanıdığımız insanların sesini bile duyarız. Hélène Loevenbruck'a (2022) göre, iç sesi olgusu kafanın içinde kişinin kendi kendine konuşma eylemidir. Yüksek sesle konuşmaya benzer bir işlemdir. Bu olgu düşünme, karar verme, zihinsel gelişim gibi süreçlere katkı sağlamaktadır. İletişim kurmak, daha iyi düşünmek, farklı duruşlar sergilemek, kararları incelemek, günlük olayların artı ve eksilerini değerlendirmek, anıları hatırlamak gibi çeşitli amaçlara hizmet etmektedir.

Victor Rosenthal (2020) iç sesini şöyle açıklamaktadır: İç eskilerin değer verdiği, modernlerin görmezden geldiği, beni çağıran, benimle konuşan, bana fısıldayan ya da kulağıma bağırarak samimi bir sestir. Bu ses beni bazen bunaltıyor, bazen rahatlatıyor, bazen de olup bitenler hakkında yorum yapıyor. O bana arkadaşlık ediyor, yaşantıma bilinçli bir derinlik sağlıyor. Dünyadaki gelişmeler hakkında bakış açısı kazandırıyor. Onunla konuşarak kendimle sosyal ilişkilerimi sürdürüyorum. Konuşma sırasında sadece kelimeleri değil amaçları, yöntem ve teknikleri, sosyal duruş, konuşma biçim ve şekillerini de paylaşıyoruz.

Görüldüğü gibi iç sesi çoğu insanda görülen zihinsel bir etkinliktir. Sessiz, gizemli, kişiye özel ve sadece kişinin duyduğu bir sestir. Bireye hayat boyu eşlik etmekte ve onunla birlikte yaşamaktadır. Neredeyse tüm bireyler kendiliğinden ortaya çıkan bu zihinsel iç sesini kullanmaktadır. Bu küçük ses bireyi güdülemekte, cesaretlendirmekte, teselli etmekte, duygu ve düşüncelerini düzenle-

meve yardım etmektedir. İç sesi bazılarında endişe, korku, tasa, büyük acı ve dikkate, bazılarında hayallere, duygusal, canlı ve neşeli durumlara, bazılarında ise dualara eşlik etmektedir. Dil ve zihinsel işlemlerde önemli bir rol oynamakta, okuma, yazma, anlama, sorgulama, öğrenme, ezberleme, çok yönlü düşünme, ikilemleri çözmeye, duyguları kontrol etme, karar alma ve güdülemeye yardımcı olmaktadır.

Araştırmalara göre iç sesinin ortaya çıkma ve kullanılma sıklığı kişiye göre değişmektedir. Çoğu kişide farklı sürelerde kullanılmaktadır. Örneğin Hurlburt ve meslektaşları tarafından yapılan bir araştırmada bireylerde ortaya çıkma sıklığı % 0 ila 100 arasında değişmekte, ancak genel ortalama % 23 civarında olmaktadır. Bu oran neredeyse uyku hariç uyanık olduğumuz sürenin dörtte birine karşılık gelmektedir. Başka bir ifadeyle günlük yaşamın dörtte biri kadar sürede insanlar iç sesini duymakta, dinlemekte veya kendi kendine konuşmaktadır. Bu da önem bir zaman dilimi olmaktadır.

Peki, iç ses ne işe yaramaktadır? Kafanın içinde duyulan iç sesi daha net düşünmeyi sağlamaktadır. Bireyi çevreleyen gerçeklik üzerinde akıl yürütmek ve düşünmek için zihinsel bir araç olmaktadır. Bu durum dil becerilerini geliştirme, planlama, problem çözmeye, sorgulama gibi karmaşık zihinsel süreçleri geliştirmektedir. Aynı zamanda bir görevden diğerine geçmeye yardımcı olmaktadır. Bireyin iç sesiyle kendi kendine yaptığı olumlu tartışmalar, öz farkındalık ve psikolojik sağlığına yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal ilişkileri olumlu yönde etkilemektedir. Yeni üretimler yapmaya katkı sağlamaktadır. Müzik alanında bile bireye önemli yardımlar yapmaktadır. Müzisyenler sesleri işiterek, sözlerin anlamını derinden hissederek eserler üretmektedir. Ancak bazen farklı durumlar olmaktadır. Örneğin Beethoven 27 yaşından itibaren işitme sorunları yaşamaya başlamış ve ileri yaşlara doğru tamamen sağır olmuştur. Bir müzisyenin duyma yetisini kaybettikten sonra eser üretmesi çok zordur. Beethoven böyle bir engelle nasıl başa çıkmıştır? Küçük iç sesi sayesinde, ona zihninde müziği söyleyen notaların sesi sayesinde eserler üretmiştir. İşitme engeline rağmen en unutulmaz bestelere imza atmıştır.

İç sesinin zararlı yönü de bulunmaktadır. Bazen takıntılı düşünceler olarak karşımıza çıkmaktadır. Takıntılı düşünceler bir çeşit iç sesi olmakta ancak kaygı yönü ağır bastığından bireyi rahatsız etmektedir. Bunlar düşünme değil, bir problemin etrafında dönüp durma, şeklinde görülmektedir. Durdurulması zordur. Çünkü takıntılı düşünceler, stres ve kaygıyla, bireye acı veren bir uyarıcı ile sürekli tetiklenmektedir. Acı çekmek bireyin dikkatini bölmekte ve beyin işleyişinde ciddi hatalara neden olmaktadır. Bunları durdurmak veya kontrol altına almak gerekmektedir. Çünkü bu düşünceler bireyi ileriye taşımamakta, tam tersine aynı sorunun etrafında dönüp durmasını getirmektedir. Bu nedenle iç sesine ve takıntılı düşüncelere dikkat edilmelidir.

Okumada İç Sesi: Sessiz bir oda ya da kütüphanede kitap okurken kafamızın içinde bir sesin yankılandığını duyarız. Bu sesi yazı yazarken ve düşünürken de duyarız. O bizim iç sesimizdir. Sessiz okuma sırasında okunan kelimeleri zihinde tekrar etmektedir. Çoğu kişi bu olguya "zihinden okuma" demektedir. Sessiz okurken harfler otomatik olarak seslere çevrilmekte, kâğıtta yazılı harfler daha önceden sesli okunduğu gibi beyinde bir ses oluşturmaktadır. Ardından kelimenin görsel biçimi ile anlamı birleştirilerek kelime anlaşılmalıdır. Böylece iç sesi, kelimeleri, cümleleri ve metni anlamayı sağlamaktadır. Bir başka ifadeyle sessiz okumada harfleri tanıma, sıralama, kelimeleri anlamıyla birleştirme ve cümle oluşturma sürecinde iç sesinden yararlanılmaktadır. Uzman okuyucular kelimelerin küçük iç sesini beyinde duyarak okumakta ve anlamaktadır. Bu nedenle çocuklara erken yaşlardan itibaren yüksek sesle okuma öğretilmelidir. Zamanla sesli okumayı içselleştirmeleri ve sessiz okumaya geçmeleri sağlanmalıdır.

Fransız araştırmacılar, sessiz okuma sırasında beyinde gerçek ses gibi duyulan iç sesini araştırdılar. Araştırma sonunda beyinin sessiz okuma sırasında her kelimeye yoktan ses ürettiği ortaya çıktı. Bu soyut olgunun, çocukluktan bu yana yüksek sesle okuma ve konuşma sırasında öğrenilen sesler ve kelimeler arasındaki ilişkinin, yaşam boyu devam etmesi ve giderek otomatik hale gelmesinden kaynaklandığı, sonucuna vardı. Bu ilişki, sessiz okuma sırasında kendiliğün-

den aktif hale gelen beyin ilgili bölgeleri arasındaki bağlantıları arttırmakta ve gidecek iç sesi gibi duyulmasını sağlamaktadır. Bu araştırmalara rağmen iç sesinin kökeni ve beyin tarafından nasıl algılandığı hâlâ gizemini korumaktadır.

Yazmada İç Sesi: Yazma, zihindeki duygu, düşünce ve bilgileri yazıya aktarma işlemidir. Yazma öncesi zihindeki bilgiler gözden geçirilir, yazılacak yazının amacı, yöntemi, konusu ve çerçevesine göre gerekli bilgiler seçilir. Seçilen bilgiler bazı zihinsel işlemlerden geçirilerek düzenlenir. Bunlar sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi. Bu işlemler sonucu düzenlenen bilgiler harf, hece, kelime ve cümle kullanılarak yazıya aktarılır. Bu süreçte çok sayıda dil ve zihinsel beceri iç içe ve birlikte uygulanır. Duygu, düşünce ve hayalleri açık ve anlaşılır olarak yazmak için iç sesinden yararlanır. İç sesi cümleleri mantıksal bütünlük içinde sıralar, karşılaştırma yapar, sebep-sonuç ilişkisi kurar, değerlendirir ve özetler. Yazarın hatalı ifadeleri bulur, soru işareti, virgül, nokta, tire, parantez gibi noktalama işaretlerine dikkat çeker.

İç Konuşma: İç konuşma, bireyin kendi kendine içinden sessizce konuşmasıdır. Bu konuşmada günlük işler planlanmakta, önemli kararlar alınmakta, "Evden çıkarken anahtarları unutma" gibi uyarılar yapılmaktadır. Peki, bu işlemler nasıl gerçekleşmektedir? Bazı uzmanlara göre iç konuşma, yüksek sesle konuşmanın sessize alınmış halidir. Yani iç konuşma ile düşünce arasında ilişki kurulmuş, iç konuşmanın yüksek sesle konuşmanın sessiz biçimi olduğunu açıklamıştır. İç konuşma sessiz, kısa süreli, zayıf, küçük konuşma olarak tanımlanmıştır. Bazı uzmanlar ise bireyde üç tür iç konuşmanın olduğunu açıklamıştır. Bunlar amaçlı, keşfedici ve pasif iç konuşmalardır.

Amaçlı Konuşma: Belirli bir amaca yönelik ve gönüllü olarak yapılan bir iç konuşmadır. Örneğin günlük işleri ve görevleri planlamak, alışveriş listesi yapmak, fikirleri düzenlemek, bir bilgi ya da sözü ezberlemek, bir telefon numarasını hatırlamaya çalışmak gibi. Bu iç konuşmada genellikle temel düşünceler ve yapılacak işlemler üzerinde durulmakta, konuşma sırasında tam cümleler kullanılmaktadır.

Keşfedici Konuşma: Bu iç konuşma zihinsel yoğunlaşma sırasında beklenmedik bir şekilde ve kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bir çalışma sırasında dikkatin başka yöne kayması ya da biraz azalması üzerine bireyde zihinsel gezinme başlamaktadır. Kişi odaklandığı konudan uzaklaşmakta ve farkında olmadan başka bir konuya yönelmektedir. Böyle durumlarda kişi konular ya da olaylar arasında ilişkiler kurmaya, karşılaştırma yapmaya, daha önceden dikkat etmediği bazı durumları fark etmeye başlamaktadır. Üst düzeyde yaratıcı ve üretici bir konuşma olmakta, birey daha önce düşünmediği, göremediği yol, yöntem ve durumları keşfetmektedir. Bu olgu kendiliğinden, kasıtsız, ani ve geçici olmaktadır. Zihinsel gezinme işlemi her zaman dille ilişkili değildir. Bazen görsel, dokunsal ve kokusal görüntülerle de ortaya çıkabilmektedir.

Pasif Konuşma: Bu kendiliğinden ve pasif olarak yapılan iç konuşmadır. İstemsiz konuşma da denilmektedir. Diğer konuşmalara göre biraz daha başıboştur. Örneğin uykuya dalarken zihinden geçen fikirler, dinlenirken yapılan iç konuşmalar bu gruba girmektedir. Bu iç konuşma sık sık kesintiye uğramakta, konuşma sırasında daha farklı beyin ağları harekete geçmektedir. Pasif konuşmada tam cümleler yerine kısa kelimelerle yetinilmektedir. Örneğin "Ekmek almam gerekiyor" gibi tam cümle yerine "ekmek" kelimesi yeterli olmaktadır.

İç konuşma türleri farklı beyin ağlarını harekete geçirmektedir. Ancak konuşmaların olumlu olması gerekmektedir. Olumlu iç konuşma, iç sesinin yıkıcı değil, bireyi güçlendirici ve cesaretlendirici olması demektir. Bireyin kendini yargılamaması, olduğu gibi kabul etmesi, sevgi, saygı ve öz şefkatle konuşması demektir. Araştırmalara göre düzenli olarak olumlu iç konuşma yapmak, kişiye önemli faydalar sağlamaktadır. Bunlar stresi daha iyi yönetme, özgüveni artırma, dayanıklılığı geliştirme, sağlıklı ilişkiler kurma ve mutluluk seviyesini artırma gibi sıralanmaktadır.

Olumlu iç konuşmayı geliştirmek için önce iç gözlem yapılması önerilmektedir. Bunun için kişi zaman ayırmalı ve kendini sürekli izleyerek yaptığı konuşmaları saptamalıdır. Olumsuz iç konuşmaların ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını anlamaya çalışmalıdır. Bö-

lece kendisiyle nasıl ve ne zaman olumsuz konuştuğunun farkına varmalıdır. Ardından olumsuz iç konuşmaları olumluya dönüştürmek için çabalamalıdır. Onları nasıl olumlu ifade edeceğini düşünmeli, çeşitli teknikler uygulamalıdır. Olumsuz iç konuşmalar okul ve iş yaşamını, sosyal ilişkileri ve genel olarak hayatı doğrudan etkilemektedir. Onları olumluya çevirerek zihinsel olarak rahatlatmaya çalışmalıdır.

Olumsuz iç konuşmalar zihni karıştırdığı veya zihinsel karışıklık oluşturduğu zaman anında belirlenmeye çalışılmalıdır. Bunun için günlük tutma, telefona notlar alma, video veya ses kaydı yapma gibi tekniklerden yararlanılabilir. Böylece zihinden geçen, bireyi bitkin ve tükenmiş hissettiren olumsuz iç konuşmalar kaydedilmiş olur. Kaydedilen konuşmalar sakın bir zamanda okunmalı veya objektif bir şekilde incelenmelidir. Bu iç konuşmalar öz eleştiri, öfke veya hayal kırıklığı gibi ağır duygularla doluysa, olduğu gibi kabul edilmeli, yerine kişiyi motive eden ve güçlendiren olumlu cümleler zihne yerleştirilmelidir. Günlük yaşamda olumsuz konuşmalardan kaçınılmalı, olumlu insanlarla vakit geçirilmelidir. Olumlu kitaplara ve içeriklere ağırlık verilmelidir. Kişinin kendisini olduğu gibi kabul etmesi ve kendisiyle

dost olması olumsuz iç konuşmaları azaltmaktadır. Buna dikkat edilmelidir.

Sonuç olarak, dış dil gibi iç dili de geliştirmek gerekmektedir. İç dil sessiz okuma sırasında kelimeleri tanıma ve anlama sürecine eşlik etmektedir. Okurken harfler seslere çevrilmekte, kelimeler sıralanmakta, yazılı kelimeler sesli okumada olduğu gibi beyinde ses oluşturmaktadır. Birey iç sesini duyarak kelime, cümle ve metni anlamaktadır. Çocuklara erken yaşlardan itibaren sesli okuma öğretilmekte ardından sessiz okumaya geçilmektedir. Bu durum yazma sürecinde de görülmektedir. İç sesi duygu ve düşüncelerin harf, hece, kelime ve cümle kullanılarak yazıya aktarılmasına yardım etmektedir. İç konuşma ise kişinin kendi kendisiyle sessiz konuşmasıdır. Bireylerde amaçlı, keşfedici ve pasif olmak üzere üç tür iç konuşma görülmektedir. Bunlar farklı beyin ağlarını harekete geçirerek bireyin dil, zihinsel ve duygusal gelişimine, günlük yaşamına ve kendini yönetmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle iç konuşma üzerinde önemle durulmakta ve olumlu olmasına ağırlık verilmektedir.

Kaynak: Güneş, F. (2024). Sessiz Okuma ve Konuşmada İç Sesi. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, 9(1), 1-27.

GÜLİSTAN'IN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

راستی موجب رضای خداست
کس ندیدم که کم شد از ره راست

Doğruluk, Allah'ın rızasına sebeptir. Doğru yolda kaybolan kimse görmedim.

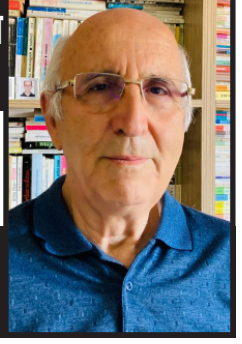
(Şeyh Sâdî)

DOĞRULUK

*Alla h'ın rızasını daima doğrulukta ara,
Doğru yolda yürüyenler hiçbir zaman düşmez dara.*

22 Ekim 2025

(Ahmet Sevgi)

MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU'NUN
GÖZÜYLE NEYZEN TEVFIKMUSTAFA
ÖZCAN

Giriş

Neyzen Tevfik'in yolu sık sık hastaneye düşer. Bir gün basında şu haber çıkar. "Neyzen Tevfik hastaneden çıktı."

İşte bu başlık, Münir Süleyman Çapanoğlu'na Neyzen'le ilgili birçok konuyu hatırlatır. Bunlar, Tevfik'in hayatından kesitler, yani sarhoşlukları, derbederlikleri, serserilikleri ve şiirlerinden örneklerdir.

Münir Süleyman Çapanoğlu, Neyzen Tevfik'e uzak bir insan değildir. Söylediğine göre babasının eski bir dostu, gençlik arkadaşısıdır. Hatta evlerinin en has misafiridir. Neyzen, akşamlardan, içki ve saz âlemleri sırasında bütün ısrarlara rağmen neyini üflemez. Ancak Çapanoğlu ailesinde kaldığı zaman akşamın alaca karanlığında, deniz üstündeki odasında denize karşı taksime başladı mı, Münir Süleyman'la babası odalarından çıkıp, Neyzen'in odasının eşiğine oturarak sessizce onu dinlerler. Neyzen'e bağlılığı böyle başlamıştır. Kısaca çocukluğunda Neyzen'i böyle görmüş ve tanımıştır. Çocukluğunun önemli bir figürüdür Neyzen. Daha sonraki yıllarda bu baba dostuyla arkadaşlık eder. Gezdiği, içtiği, dolaştığı, yattığı yerleri, uğradığı kahveleri, yerlerde de beraber bulunur. Yattığı sokakları görür. Dolayısıyla 30 yıllık dostluk ve yakınlığının neticesi olan bu bilgi birikimini okurlara sunmakta yarar olduğu düşüncesiyle bu yazı serisini hazırlamıştır. Bu yazılar kaleme alındığı sırada Neyzen Tevfik 60 yaşındadır. Biz de Münir Süleyman Çapanoğlu'nun bu gözlem ve tespitlerini okurlara sunmak istedik. Bu yazı bu düşünceyle hazırlanmıştır

Aile çevresi ve eğitimi

Yazar şiirlerinden de yola çıkarak Neyzen Tevfik'in hayat hikâyesini anlatır. 1296 yılında doğduğunu belirtir... Doğum yeri Bodrum'dur. Aile çevresini tanıtır. Özellikle babası, rüştiye mektebi başöğretmeni Fehmi Efendi'nin etkisinde kaldığını

söyler. İlk tahsilini memleketinde yapmıştır. Eğitim ve öğretimine, babasının büyük katkı yaptığını ifade eder. Babasından Gülistan okuduğu şöyle belirtir: "İlk dersi babamdan aldım. Ne öğrendimse ondan öğrendim evveleri. Mektep hocam kara cahilin biriydi. Okuduğunu anlamıyordu. Anlamadığı için de anlatamıyordu."

Yazar, daha sonra da Neyzen'in İstanbul'daki hayatına geçer.

İstanbul'a tahsil için gelmiştir. Fatih'te (Fethiye) medresesine girmiş, orada bütün medrese derslerini okumaya başlamıştır. Bilhassa (Mollacami)e önem vermiştir. Medresede Şeyh Vasfi, Mustafa Sabri, Hoca Asım gibi sonradan hepsi birer şöhret olan kişilerle arkadaşlık eder, onlara ney üfler. Şeyhülislam Musa Kazım Efendi'den ders okur. Ayrıca şair Mehmet Akif'ten dil (Arapça, Farsça, Fransızca) dersleri alır. Neyzen, Âkif'in kendisini adam etmek için çok uğraştığını söyler. Münir Süleyman Çapanoğlu, Neyzen'in medresenin din ve itikadı üzerinde hiçbir etki yapmadığı düşüncesine katılmaz. Eski şiirlerinden örnekler vererek, bu etkiyi göstermeye çalışır. Ehli iman ve itikat hakkındaki fikir ve telâkkilerini belirtir. Ama şu gerçeğin de altını çizmekten geri kalmaz: O, her şeyden önce yobazın ve medresenin düşmanıdır.

Ney Tutkusu

Neyzen Tevfik, bir gün Bodrum'da Tepecik denilen semtteki bir kahveye gider. Sekiz, dokuz yaşında bir çocuktur. Orada iki garip insan görür. Bunlardan biri koltuğunun altından bir torba ve torbanın içinden bir "ney" çıkarıp üflemeğe başlar. Diğeri de Esrar Dede'nin bir gazelinini okur. Ney'in sesi küçük Tevfik'i sarhoş eder. Sabahleyin babasından ders okurken, "ney"

üflemek istediğini söyler. Babası, sazı, şarkıyı günah sayanlardan değildir ama o, her şeyden önce oğlunun okumasını ister. Ney öğrenmesine razı olmaz. Babasını dinlemez küçük Tefvik, bir kamış koparır, kendine ney yapar. İşte "ney" öğrenmek hevesi böyle başlar, denemelerde bulunur ve birtakım sesler çıkarır.

Ailesi, Bodrum'dan Urla'ya taşınır. Çarşıda dolaşırken Berber Kâzım'ın dükkânından ney sesi gelmektedir. Hemen doğrulur, dükkâna girer ve "ney"e olan aşkını ve merakını anlatır. Kısaca dükkân sahibinden meşke başlar, nota öğrenir. Tefvik artık çok daha mutludur. Giderek kendini geliştirmektedir. Yazar, onun ilerleyen yaşlarında ney üfleyişlerinde eşsiz bir kudret, bir nağme ve ses hâliki olduğunu söylemektedir. Münir Süleyman Çapanoğlu şöyle der:

"Ben musikiye meraklı bir adamım. Biraz da şarkı falan meşk ettim. Ve Türkiye'nin en büyük, en üstat sazendelerini dinledim: Kemeçeci Vasil gibi, tamburi Cemil gibi, udî Nevres gibi, kemani Tatyos gibi..."

Bir hayli Neyzen de dinledim. Fakat Tefvik ayarında bir üfleyiciye, onun kadar sağlam hançerelisine rastlamadım. Neyzen, muhakkak ki, "ney"de bir merhale dir; "ney"de devir açan, devir yapan ve kapayan bir sanatkârdır."

Yazar, bu konudaki görüşünü; Şair Eşref ve Şair Tokadizade Şekip'in Neyzen'i öven sözleriyle, şiiirleriyle desteklemektedir. Ne var ki, ilerleyen yaşında bu konudaki performansı düşmüştür. Zaten kendisinin de eskisi gibi "ney" üfleyemediğini söylediğine dikkati çekmektedir.

Şiire Nasıl Başladı?

Neyzen Tefvik daha küçük yaşta şiiir yazmaya heveslenmiştir. Münir Süleyman Çapanoğlu, bu konuda, Neyzen'in şu sözlerini nakletmektedir:

"Yedi yaşında ya var ya yoktum. Köyümüze saz şairleri gelmişti. Bir gece bunları dinledim. Esasen "Kan Kalesi"ni, "Kahraman Katil"i, "Arzu ile Kanber" i, "Tahir ile Zühre"yi, "Leyla ile Mecnun"u dinlemiş, bunlardaki beyitleri ezberlemiştim. İşte şiiir söylemek, (yazmak anlamında) hevesi saz şairlerini dinlemek ve bu kitaplardaki nazımları ezberlemekle başladı."

Neyzen, İzmir Mevlevihanesi'ne gittiği zaman Şeyh Nurettin'e "ney" üflemek ve "şiiir" söylemek istediğini söyler. Şeyh Nurettin de dergâhın birinci neyzenine emir verir. Kısaca elinden tutarlar, nota, meşk, sema, şiiir hepsi birlikte yürür. İlk yazısı İzmir'de çıkan "Muktebes" adlı dergide yayımlanır. Üstat bu yazının bir gazel olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: "Zannedersem 313, 314 tarihinde basıldı. Galiba yaşım da 15 yahut 16 idi..."

Neyzen Tefvik, bu yıllar içinde, birçok büyükle tanışmış, "ekâbir" meclislerinde bulunmuş, şair Eşref'e, Abdülhalim Memduh'a, Tokadizade Şekib'e, Bıçakçızade Hakkı'ya, Tefvik Nevzad'a, Ruhi Baba'ya (Bunların hemen hepsi İzmir'in önde gelenleridir) tekkede hizmet etmiştir. Bu nüktedan, şair ve hür fikirli insanlarla dost, arkadaş olmuş, hatta kadeh arkadaşlığı yapmıştır.

İstanbul'a gelince Mehmet Akif'in çevresinde yer almıştır. Ondan aruz öğrenmiştir. Akif'i daima rahmetle, saygıyla anmıştır. Tefvik, tam anlamıyla bir şairdir. Münir Süleyman; onun özlü, ruhlı, asaletperver bir şair olduğunu söyler. Hatta ona göre şairliği, Neyzenliğine üstündür. Oysa Neyzen, kendisi şairlikte bir amatör olduğunu ifade etmektedir. Münir Süleyman, şiiirlerindeki felsefi düşünceleri, tasavvufu terennüm etmiş olmasından dolayı ona, "şair filozof" sıfatını yakıştırmaktadır.

HECCAV ŞAİR

Neyzen Tefvik'in hicviyeleri de pek kuvvetlidir ve bunlar ondaki sanat ve hiciv kabiliyetini gösteren birer nefis örneklerdir. Bilindiği gibi hiciv, insanlığın bayağılıklarını, iğrençliklerini, adiliklerini tasvir eden önemli bir tarzdır.

Münir Süleyman Çapanoğlu, makalesinde, hiciv vadisinde, Şeyhi'nin Har namesinden başlayarak Nef'i'nin, Sururi'nin hicivlerine kadar gelir ve daha sonra Eşref'e geçer. Onu, edebiyat tarihimizin yegâne hiciv güneşi sayar. Neyzen Tefvik, Eşref'i üstat bellemiştir. Onun gibi günceli önemser ve şiiirlerinde günün siyasî, içtimai havasını yansıtmaya çalışır. Günün olaylarından yararlanarak kıtalarını, hicviyelerini kaleme alır. Münir Süleyman Çapanoğlu, günün olaylarını hicveden

şiiirlerinden çeşitli örnekler sunmuştur yazısında. Sonunda Neyzen'in "aktüaliteyi kaçırın bir adam olmadığı" hükmüne varmıştır. Çapanoğlu, Ahmet Rasim'in torunu Osman Nihat Akın'ın, Neyzen'in şu şiiirini besteleyeceğini de belirtmiştir:

Deli gönlümü sana verdiğim akşam
Kanmadan zevkine geçti de akşam
şimdi viran kalan o bahçelerde
Dert verir gönlüme, derdin her akşam.

Yazara göre, Neyzen'in, şiiirlerini dinletmeyi çok sevmektedir. Yeni bir şey yazdı mı, onu okuyacak bir dost, bir arkadaş, bir insan arar. Rastladığı insan, şiiirden anlayan birisi ise, o zaman keyfi daha da artar ve şiiirini yazdırır. Yanlış anlaşılmalı: Neyzen Tevfik herkese şiiirlerini yazdırmaz. Bu konuda son derece titiz ve kıskaçtır. Sadece, yazılarını, kıymet bilen, o eserleri saklayacağına güvendiği insanlara dikte eder.

Neyzen'in kitaplaşan(basılan) iki eseri vardır: İli "Hiç", diğeri "Azabı Mukaddes". İki de küçük birer broşür gibidir. Özellikle Azabı Mukaddes, on altı sayfa-lık bir eserdir. Yazarın çocukluk arkadaşı olan eski gazetecilerden İbni Mevlâna Hasan Said tab ettirmiştir. Ve ikisinin de 1942 yılında nüshaları kalmamıştır. Hemen belirtelim ki, muazzam denilebilecek kadar şiiri vardır. Bunların bir kısmı Hakkı Süha Gezgin'de, bir kısmı da Münir Süleyman Çapanoğlu'ndadır. Bütün külliyatı ailesinde şefik Kolaylı'dadır denilebilir.

Son günlerde Ahmet Halit Kitabevi'nin eserlerini basacağını duyduğunu söyleyen Münir Süleyman şu uyarıyı da yapmadan edemez:

"Tevfik'in yazısı kargacık burgacıktır. Çok karışık yazar, kelimeler, örümcek ayaklarına benzer. Bazen kendi yazısını da okuyamaz, işin içinden çıkamayınca kızar, hiddetlenir. Çok defa da yazdığını anlayamaz, bir mana çıkaramaz." O zamanlar kendini sorgular. Acaba ne demek istediğini düşünür. Fakat onun bu gafleti çok sürmez. Çabucak kendini toplar ve maksadını şerh ve izah eder."

Kendine Has Bir Yaşam Felsefesi Vardı

Bir şiiirinde bu felsefesini şöyle yansıtmıştır: Neş'e olur, gizlenirsin şarapta, Helal, haram yazılırsın kitapta Sevdalarla şu inleyen rübabda

Sensin, âşıkları nâlân edersin

Serserinin düştüm aşkıyla "mey"e
Nasıl girdin elimdeki şu "ney"e
Hem beni seversin "Neyzenim" diye
Hem de sarhoş diye destân edersin"
Çapanoğlu'na göre üstadın hayatta kıymet verdiği hiçbir şey yoktur. Ona birçok zenginler, devlet ricali evlerinin, konaklarının, saraylarının kapılarını açmışlardır. Bunlar arasında Sultan Beşinci Mehmet Reşat, Hidiv Abbas Hilmi, Sadrazam Sait Halim, kardeşi Abbas Halim Paşalar vardır. O ise bunları müstağni kalmış, her lütuf ve ihsanı reddetmiştir. Hatta Sultan Reşad'ın kendisine hediye ettiği bir nisfiyeyi ertesini günü bir başkasına vermiştir. Çapanoğlu bu nisfiyenin Üçüncü Selim'in üfliği nisfiyelerden olduğu kanaatinde-dir.

Neyzen paraya önem vermez. Parasız yaşamayı bilir. Parasızlıktan korkmaz. Bir şiiirinde malın, rütbenin, altın ve gümüşün meftunu olmadığını söyler. Nazarında nakdin (para) hiçbir değer kalmadığını ifade eder. Kirli ellerde görünce paradan iğrenmiştir. Tevfik paraya önem verseydi, daha sonra kafasını sokacak bir köşesi, birkaç apartmanı, dükkânı olurdu, yan gelir yaşardı. Oysa o kazandığını saçmış, yoksullara vermiştir. Hatta bundan zevk duymuştur. Sonunda elinde kendisinin dediği gibi "ney" ile "mey" kalmıştır. O "mey"de Bektaşi, "ney"de Mevlevi görünmüştür.

Neyzen Tevfik bu halinden çok memnun olmamakla birlikte çok kere şöyle dediğini yazar Münir Süleyman Çapanoğlu:

"-Hayatımda iki şeye sahip olamadım: Para ve uçak! Paraya sahip olamadım, çünkü onda saklamağa, keseme doldurup üzerine düğüm üstüne düğüm vurmaya layık bir değer, bir kıymet göremedim. Uşağa gelince, ben bunların en alçak gö-nüllü olanı ile bir saat içinde senli benli olurum. Yüz göz olur çıkarım. Ve ikinci saatte hangimizin efendi, hangimizin uçak olduğunu tayin etmekten e, o da ben de âciz ve zavallı kalırız".

İkinci tefrikanın hemen başında da Neyzen'in kendisini şöyle tarif ettiğini bildirir: "Neyzen Tevfik, sazi ile, sözü ile düzü yani rakı ile seyyar bir ibret-i mücessemedir."

Çapanoğlu, onun şiirinde de söylediği gibi meşrep ve mezhepçe hem Bektaşî hem de Mevlâna yolunda olduğuna işaret etmektedir. Neyzen için "Volkanlar gibi kaynayan bir ruha sahiptir." demektedir.

Büyük sanatkârın Zaaf ve Derbederlikleri

Neyzen'in hastaneden çıkışını kimse yadırgamaz. Münir Süleyman Çapanoğlu da. Çünkü büyük sanatkârın eski âdetidir. Yaşayışına dikkat etmez, içkiden, yüzü gözü şişer, zelim bir yaşayıştan çekinmez. Vücudu iyice yorulunca, hastaneye kendini atar. Neyzen işte o zaman "kendi ifadesine göre vücudunu tımara ve kalafata çeker". Kalafat yeri de Haydarpaşa, Cerrahpaşa hastaneleridir. Son beş on yıl içinde ise en sık gittiği hastane Bakırköy hastanesidir.

Hastanede, bazen on beş, bazen da bir ay kalır. Çıkmak istediği zaman izin vermezlerse kaçır. Yahut bütün kışı geçirirdi. Daha sonraları yazın çıkıp kışın girmek gibi bir yol tutmuştur. Münir Çapanoğlu'nun belirttiğine göre bazen da hastaneye zorla götürmüşlerdir.

Bu zaaflarından iki tanesi mühimdir. İlki çok rakı içmesidir. Bu yönüyle tanınmıştır. İçki içmeye nasıl başladığını bizzat kendisi anlatır. Yıllarca ayık gezmemiştir denebilir. Hatta 1914 savaşına kadar ne kadar içtiğini hesaplamıştır. Rakıdan başka üç ton kadar esrar içtiğini söylemektedir. Bir o kadar da afyon kullandığını belirtmektedir. Bu üç büyük kuvvetin sayesinde her renge girdiğini ve her boyayı boyadığını, serserilerle düşüp kalktığını, paralı parasız gezdiğini, cami avlularında, mezarlıklarda yattığını ifade etmekte, "taş, yağmur, soğuk bana bir şey yapmadı, sapasağlam gezdim" demektedir.

Münir Çapanoğlu'nun dediğine göre bir zamanlar rakıyı bırakmıştır. Rakıya düşkünlüğün yerini yemeğe düşkünlük almıştır. Bu yemek düşkünlüğü ona sazi, sözü, şiiri bile unutturmuştur. "Üç yıl var ki ağzıma bir katre rakı koymuyorum. Şimdi biricik zevkim, düşüncem yemek, boğaz! Dostlarımdan kime rasgelsem, sıhhatinden evvel bildiği güzel, lezzetli yemeklerin isimlerini ve nasıl pişirildiğini soruyorum. Bazı günler, çok, haddinden fazla yediğim halde bir türlü doymuyorum.

(...) Şurasını da söyleyeyim ki, insanın iştihası olmak demek, muazzam bir çiftliği, milyonlarca serveti var demektir. İspanya'nın Elhamra sarayını bir yumurtaya değişmem."

Münir Süleyman Çapanoğlu, Neyzen'in derbederliğine de yazısında yer verir. Ama yemeğe düşkünlük gösterdiği dönemde, yani içkiyi bıraktığı dönemde derbederliği de terk etmiştir. Temiz bir insan olmuş, üstünde başında lekeden, çamurdan eser kalmamıştır. İçkiyi çok defa bırakmıştır. Altmış yıllık ömrünün içinde böyle dönemler vardır. Fakat bu bırakışlar uzun zamanlar devam etmemiştir. Sözel gelişimi Umumi Harp sıralarında Çapanoğlu'nun yalısında otururken, Neyzen Tevfik, dört beş ay ağzına içki koymamış, evin kütüphanesine kapanmış, devamlı okumuştur. Fakat bir gün, şöyle bir dolaşayım diye evden çıkmış, bir hafta sonra derbeder halinde, her tarafı yara bere içinde çıkıp gelmiştir.

Diğeri de çok küfür etmesidir. Konuşurken patavatsız bir dil kullanır. açık saçık ifadelerle baş vurur. Uluorta küfreder. Çapanoğlu şöyle diyor: "O, her sözüne küfürle başlar, gene sunturlu bir küfürle bitirir." Hatta "Küfür, lisanın tuzu, biberidir" dediğini nakleder. Ona göre Neyzen'in küfürleri orijinaldir. Öyle bayağı, her gün işitilen küfürlere benzemez. Küfür onun ağzında kıymet kazanır.

Yazısının bir tefrikasını Neyzen'in derbederliklerine ayıran Münir Süleyman Çapanoğlu, bu husustaki kanaatini şöyle anlatmaktadır:

"Tevfik'in ömrü, denilebilir ki, mütemadi bir derbederlik ve serserilik içinde geçmiştir. Hoş, şimdi de öyle geçiyor ya?"

Bununa istisnası sadece hastanelerde yattığı ve rakıyı bıraktığı günlerdir. Diğer zamanlarda sürekli farklı bir yerde yatmış, hatta kendi evinde bile yatıp kalkmamıştır. Toplumun her tabakasından dostları, ahbabları, kadeh arkadaşları vardır. Bunların içinde birçok büyük adamlar, zenginler, kibarlar, şairler, kalem adamları sayılabilir. Ayrıca en çok düşüp kalktığı insanlar, serseriler, sarhoşlar, kopuklar ve esrarkeşlerdir.

Bir zamanlar Yenicami'nin arkasındaki (yakınındaki) Üsküplü İsa'nın kahvesine

devam etmiş, postu oraya sermiş, gece işçileri, mantarcılar, dızdızcular gibi insanlarla bir arada kalmıştır. Burasını zabıta bilir. Hırsızlık gibi olaylar olduğu zaman hemen buraya gelir. Bu kahvehane, bir çeşit hırsızlar, serseriler sitesidir. İnsanların durumuna göre, sınıfına göre yatma parası alınır. Taş üstünde yatanlardan (100 para) altına post serilenlerden ise (yedi buçuk kuruş) alınır. Kerevetlerin, kuru tahtaların üzerine yatanlar çeyrek verirler. Zabıta Neyzen'i sever, bazen ona sokakta sızmış bir halde rastladığı zaman, Tevfik'i ya tutuklarlar ya da karakola götürüp istirahatini temin ederler. Hatta bir hamam açtırıp yatırdıkları bile olur.

Neyzen Tevfik, serserilerin, kopukların arasında yatmaz. Ehli dil, efendi bir adam olan kahveci İsa, Neyzen'i sevdiği ve saydığı için ona bir "ihtiram yeri, ayrı bir köşe" ayırmıştır. Yazar, Neyzen'in bu odasını birçok kereler görmüştür. Hatta bu küçük odada onunla içki içmiş, , şiiirlerini not etmiştir. Dahası, onun mezesinin "iki zeytin tanesi, yarım bir ayva, bir küçük dilim peynir yahut yalnız bir mandalınadan" ibaret olduğunu belirtmiştir.

Neyzen Tevfik, yaşadığı bu mekânı, orada geçirdiği günleri sık sık özlemle anmış ve bu özlemini şöyle ifade etmiştir:

"İsa'nın kahvesinde geçirdiğim zamanlar, hayatın en mesut demleridir. Orada efsanevi bir hayat sürdürdüm. Bir imparator gibi, bir derebeyi gibi yaşadım. Ben de onlara ney üflüyor, taksim yapıyordum.

Bu yalınayak, başıkabak, yırtık elbiseli, şurası burası meydanda, insanlardan gördüğüm iyiliği ve kadirşinaslığı hiçbir zaman unutamam."

Münir Süleyman Çapanoğlu, Neyzen Tevfik'in İsa'nın kahvesinden ayrıldıktan sonra da buraya gittiğini, eski dostlarını aradığını, onlara para verdiğini, içki ısmarladığını, sırtındaki elbiselerle çamaşurlarını çıkarıp onlara dağıttığını, kendisinin de onların elbiselerini giydiğini söylemektedir.

Münir Süleyman Çapanoğlu, yazısında bir de Sait Cebbare adlı çok zengin ve Hayyam meşrepli bir adamdan bahsetmektedir. Sait Cebbare, Neyzen'i çok sever. Bir gün evine götürür. Elbise, çamaşır verir. Bir de oda ayırır. Hayli de para verir. Fa-

kat, Neyzen Tevfik, evden dördüncü günü kaçar. Doğru Galata'da meyhaneye gider. Çünkü kendi ifadesine göre onu "rahat, rahatsız etmiştir "

Neyzen'in Askerliği ve İki Anı

Öncelikle söyleyelim: Neyzen Umumi Harp'te askerdir. Ney üflediği için Askeri Müze'ye verirler. Müze müdürü Muhtar Paşa'dır. Paşa, ona saygı ve sevgi gösterir. Neyzen'i, Mehter takımında görevlendirir. Fakat Neyzen disiplini sevmez. Sürekli kaçar. Hatta bazen mehter takımında kendisi gibi görevli zurnacı Arap Mehmet'i de yanına alarak kaçar. Arkasından aramaya çıkarlar. Kumandanlık adeta seferber olur. Birlikte baş başa eğlenirler. Neyzen, bir başka kaçışında ise Münir Süleyman Çapanoğlu'nun evine gider ve orada beş on gün kalır.

Neyzen'in bir kere de Arap Hadi ile kaçtığı belirtilmektedir. Çapanoğlu firarlarının ikinci günü, onlara Eminönü'nde yıkılan Valide Kırathanesi önünde rastlamıştır. Neyzen nisfîyesini üflemede, Hadi de oynamaktadır. Yazar, bu Hadi'nin devrin değişik, kendisine mahsus kişilerden biri olduğunu söylemektedir. Ayrıca Hadi'yi Sermet Muhtar Alus'un basında tanıttığını bildirmektedir.

Neyzen'le ilgili birkaç anı yazmadan geçmeyeceğiz. Çünkü bu anılar, onu biraz daha tanıtmaktadır. Talat Paşa ile şöyledir:

Neyzen Tevfik, Yenicami'deki kahvede yatıp kalkarken, bazen aklına eser, Sadrazam Talât Paşa'yı görmek hevesine kapılır. O zaman sigarasını filan içtikten sonra yola çıkıp doğru Babıali'ye gider.

Talât Paşa'nın kapısının önüne çömelir, kendisine haber yollar, bir taraftan da ney üfler. Çok demokrat ve temiz yürekli bir adam olan Talât Paşa, Neyzen'i çok sevmektedir. Bunun için kapiya kadar gelir, elini sıkar, ona harçlık verir, bazen de bizzat göremez, selâm ve para yollar.

Neyzen, bu parayı ne yapar? Münir Süleyman Çapanoğlu'nun söylediğine göre, Paşa'nın verdiği para daha cebinde ısınmadan biter. O zamanın Tefeyyüz Kütüphanesinin karşısındaki İsmail meyhanesine gelinceye kadar on parası kalmaz. Ekseriya da yolda rastladığı dilencilere dağıtır. Bazen de İsmail'in meyhanesinde, orasının müdâvimlerinden olan Musullu

meşhur İzzet ile birlikte ney üfler, İzzet de okur. İzzet, eşine az rastlanır bir ses sahibidir. Musiki üstadıdır. Meyhaneden çıkarken, rakı parasından cebinde kalanların hepsini İzzet'e verir.

Bir başka anıyı biraz kısaltarak nakledelim:

Bir gün yazar Neyzen'e sorar. "Hoca, kimlere "ney" çaldın? Bunların arasında hükümdarlar falan var mı?"

Neyzen, şu cevabı verir: "-Hükümdarlara mı...? Bırak şunları... Ben Tamburi Cemil'e, Mehmet Akif'e çaldım. Ahmet Rasim'e, babana çaldım."

Sonuç

Münir Süleyman Çapanoğlu bu uzunca etüdünü şöyle bağlamaktadır. Aynen alıyorum:

"Neyzen Tevfik'in edebi şahsiyetine, Neyzenlikteki kudretine, felsefesine, heccavlığına, derbederliğine, serseriliklerine, sabit fikirlerine, gayritabii hallerine, bir kelimeyle, orijinalitesine dair verilecek en kısa malumatı bile böyle birkaç makaleye sığdırmak imkânsızdır. Bunun içindir ki, ben ancak denizde damla kabilinden bir

şeyler verebildim. Kendi kendine bir de-
vir, bir âlem olan ve dehasının bir fevranıyla bütün sanat sınırlarının dışına çıkan Tevfik hakkında ciltlerle kitap yazılsa yine onu anlatmak kabil değildir.

Üstadım Ahmet Rasim, Neyzen için şunu söylüyor: "Hâke düşmüş bir cevher!"

Sonradan kitaplaşan bu yazı dizisinde Münir Süleyman Çapanoğlu, Neyzen'i genelde İstanbul'daki haliyle tanıtır. Bodrum'dan, Urla'dan, İzmir Mevlevihane'sinden çok bahsetmez. Hele yurtdışında yaşayan Neyzen'i hiç anlatmaz. Hiç şüphesiz Neyzen'in yurtdışında da başından pek çok macera geçmiştir. Ayrıca çocukluğundaki hastalığını söz konusu etmez. Evliliğine ilişkin de bilgi vermemektedir. Bunların olmamasını doğal karşılıyoruz. Çünkü yazar İstanbul'da yaşayan Neyzen'i nasıl tanıdıysa bize öyle anlatmıştır. Dolayısıyla kusurlarını, sevaplarını anlatmış, musikide, şiirdeki ustalığını, başarısını vurgulamış, iç dünyasının derinliklerine inmeye çalışmış, kişiliğinin karakteristik yönlerini gözler önüne sermiştir.¹

¹ Neyzen'le ilgili olan bu yazılar, 21 İlkanun 1941, 5,11,18,25 sonkânun 1942'de **Haber Akşam Postası**'nda yayımlanmıştır. Münir Süleyman Çapanoğlu, bunları "Haftanın Sohbeti" genel başlığı altında yazmıştır.

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

باز اکر باشد سپید و بی نظیر
چونکہ صیدش موش باشد حقیر

*Doğan, isterse beyaz ve eşsiz olsun;
fare avladıktan sonra bayağıdır.*
(Hz. Mevlânâ)

MUNDAR ÖLMEK
*İster vezir, ister veziriâzam, istersen padişah ol,
Yiyip içtiğin haramsa, mundar ölürsün, bunu böyle bil.*
22 Ekim 2025
(Ahmet Sevgi)